

- 2099 / 1 - 98 / 99

Chambre des représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1998 - 1999 (*)

25 MARS 1999

PROPOSITION DE LOI

complétant l'article 394 du Code des impôts sur les revenus 1992

(Déposée par M. Hubert Brouns)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Dans les situations de séparation de fait des époux, en particulier pour ceux qui sont mariés sous le régime légal ou un régime assimilé, l'application de l'article 394 du Code des impôts sur les revenus 1992 génère, comme nous le verrons ci-dessous, des situations extrêmement pénibles.

Au stade de la taxation, et pour autant qu'il n'y ait pas de reprise de la vie commune, la législation fiscale reconnaît à la séparation de fait des effets dès l'année qui suit celle-ci : les conjoints sont imposés comme isolés. La déclaration et le calcul de l'impôt se font de manière totalement séparée, sans influence de la situation fiscale de l'un sur celle de l'autre. Par contre, pour le recouvrement de l'impôt, rien ne change sur le plan juridique. Pour ceux qui sont mariés sous le régime matrimonial légal (qui s'applique automatiquement en l'absence de contrat de mariage) ou sous un régime de communauté des biens,

(*) Cinquième session de la 49ème législature

- 2099 / 1 - 98 / 99

Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1998 - 1999 (*)

25 MAART 1999

WETSVOORSTEL

tot aanvulling van artikel 394 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992

(Ingediend door de heer Hubert Brouns)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

In geval van een feitelijke scheiding van echtgenoten, en met name voor hen die gehuwd zijn volgens het wettelijk huwelijksvermogensstelsel of een daarmee gelijkgestelde regeling, geeft de toepassing van artikel 394 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, zoals verderop zal blijken, aanleiding tot uiterst pijnlijke situaties.

Krachtens de belastingwetgeving heeft de feitelijke scheiding al het jaar na die stap fiscale gevolgen : als de echtgenoten niet opnieuw zijn gaan samenwonen, worden ze bij de aanslag als alleenstaanden belast. De aangifte van de belasting en de berekening ervan gebeuren volkomen afzonderlijk; daarbij heeft de fiscale toestand van de ene echtgenoot niet de minste invloed op die van de andere. Bij de invordering van de belasting daarentegen, verandert er juridisch gesproken niets. Voor wie gehuwd is onder het wettelijk huwelijksvermogensstelsel (dat bij ontstentenis van een huwelijkscontract automatisch van

(*) Vijfde zitting van de 49ste zittingsperiode

l'impôt relatif aux revenus perçus entre la séparation de fait et la dissolution du mariage est toujours dû par les deux conjoints.

Si les conjoints ont adopté un régime de séparation de biens, une très importante protection existe : les revenus personnels et le patrimoine propre dont on peut prouver l'origine non suspecte ne peuvent être saisis pour le paiement de l'impôt de l'autre conjoint.

Les ménages de fait échappent à cette problématique : aucune disposition ne permet au receveur de recouvrer à charge d'un des cohabitants les impôts enrôlés à charge de l'autre.

En vertu de l'article 394, § 1er, du Code des impôts sur les revenus 1992, «chacune des quotités de l'impôt afférentes aux revenus respectifs des conjoints ainsi que le précompte enrôlé au nom de l'un d'eux peuvent, quel que soit le régime matrimonial, être recouverts sur tous les biens propres et sur les biens communs des deux conjoints.

Toutefois, la quotité de l'impôt afférente aux revenus de l'un des conjoints qui lui sont propres en vertu de son régime matrimonial ainsi que le précompte mobilier et le précompte professionnel enrôlés au nom de l'un d'eux ne peuvent être recouverts sur les biens propres de l'autre conjoint lorsque celui-ci peut établir :

- 1° qu'il les possédait avant le mariage;
- 2° ou qu'ils proviennent d'une succession ou d'une donation faite par une personne autre que son conjoint;
- 3° ou qu'il les a acquis au moyen de fonds provenant de la réalisation de semblables biens;
- 4° ou qu'il les a acquis au moyen de revenus qui lui sont propres en vertu de son régime matrimonial.»

Aucun problème ne se pose lorsque chacun respecte toutes ses obligations fiscales. Mais il n'est pas rare qu'un conjoint soit interpellé par un receveur pour payer l'impôt de l'autre. Cela se produit généralement lorsque le conjoint défaillant est ou était indépendant et qu'il n'a pas respecté ses obligations fiscales, est devenu insolvable ou a disparu. L'adoption d'un régime matrimonial de séparation de biens n'est pas compliquée, ni trop coûteuse et elle est parfaitement légale. Les conjoints victimes de cette procédure de recouvrement appartiennent souvent à une partie de la population moins bien informée, généralement moins fortunée.

toepassing is) of onder een stelsel van gemeenschap van goederen, is de belasting op de inkomsten die tussen de feitelijke scheiding en de ontbinding van het huwelijk werden verkregen, altijd door beide echtgenoten verschuldigd.

Voor de echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van de scheiding van goederen geldt een heel belangrijke bescherming : op de persoonlijke inkomsten en het eigen vermogen waarvan men de niet-verdachte herkomst kan bewijzen, is geen beslag mogelijk om de belastingen van de andere echtgenoot te betalen.

De feitelijke gezinnen ontsnappen daaraan, want er is geen enkele bepaling die de ontvanger de mogelijkheid biedt ten laste van een van beide samenwonenden over te gaan tot invordering van de belastingen die op naam van de andere zijn ingekohierd.

Artikel 394, § 1, van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 bepaalt het volgende :

«Elk gedeelte van de belasting in verband met de onderscheiden inkomsten van de echtgenoten alsook de voorheffing ingekohierd op naam van één van hen, mag ongeacht het aangenomen huwelijksvermogensstelsel worden vervolgd op al de eigen en de gemeenschappelijke goederen van beide echtgenoten.

Het gedeelte van de belasting in verband met de inkomsten van één van de echtgenoten, die hem eigen zijn op grond van zijn huwelijksvermogensstelsel, alsook de roerende voorheffing en de bedrijfsvoorheffing, ingekohierd op naam van één van hen, mogen evenwel niet worden vervolgd op de eigen goederen van de andere echtgenoot wanneer deze laatste aantoon :

- 1° dat hij ze bezat vóór het huwelijk;
- 2° of dat ze voortkomen van een erfenis of van een schenking door een andere persoon dan zijn echtgenoot;
- 3° of dat hij ze heeft verworven door middel van fondsen die voortkomen van de realisatie van dergelijke goederen;
- 4° of dat hij er heeft verkregen met inkomsten die eigen zijn op grond van zijn huwelijksvermogensstelsel.»

Als eenieder zijn fiscale verplichtingen nakomt, is er geen enkel probleem. Niet zelden echter wordt een echtgenoot door een ontvanger verzocht de belasting van de andere te betalen. Dat is doorgaans het geval wanneer de in gebreke blijvende echtgenoot zelfstandig is of was, zijn fiscale verplichtingen niet is nagekomen, onvermogen is geworden of is overleden. De formule van het huwelijksvermogensstelsel met scheiding van goederen is niet ingewikkeld, niet te duur en volkomen wettelijk. De echtgenoten die het slachtoffer zijn van die invorderingsprocedure behoren dikwijls tot een minder goed voorgelichte en doorgaans minder welgestelde bevolkingscategorie.

Dans la pratique, ce sont plus souvent des femmes que des hommes qui sont appelées à payer les impôts de leur conjoint. La situation devient dramatique lorsque l'épouse s'occupe de l'éducation des enfants communs sans percevoir régulièrement les contributions alimentaires qui lui sont dues par le père défaillant et qu'elle doit en outre payer les impôts de ce dernier. Non seulement le conjoint, mais les enfants sont les victimes de ce mécanisme.

Certaines améliorations ont été récemment apportées à ces situations. Il ne s'agit que d'améliorations partielles qui sont très appréciables sur le plan des principes, mais qui ne sont souvent d'aucun secours dans la pratique.

Récemment, en effet, la Cour d'arbitrage a reconnu le droit d'introduire une réclamation contre l'impôt qui est réclamé mais enrôlé au nom du conjoint défaillant. Comment pouvoir introduire une réclamation vraiment pertinente sans disposer de l'ensemble du dossier et de la comptabilité de l'activité du conjoint défaillant? Que dire lorsque, comme c'est généralement le cas, le conjoint défaillant n'a pas parfaitement respecté ses obligations comptables et fiscales? Que peut-on opposer à une taxation d'office lorsqu'on ne dispose d'aucune donnée précise?

Même armé du droit d'introduire une réclamation, le conjoint amené à payer la dette d'impôt reste dans l'impossibilité d'apporter la preuve du chiffre exact des revenus pour vérifier et éventuellement contester la taxation et les éventuelles majorations d'impôts réclamées.

La seule manière de mettre fin à ces situations extrêmement pénibles est de reconnaître à la séparation de fait les mêmes effets sur le plan du recouvrement que sur celui de l'établissement de l'impôt. Concrètement, la mesure proposée vise à ce qu'à partir de la séparation de fait, les conjoints qui ne sont pas mariés sous un régime de séparation de biens bénéficient cependant des effets de ce régime matrimonial. La principale conséquence de cette modification est que les biens propres d'un conjoint, les revenus qu'il a perçus après la séparation, de même que les biens qu'il a acquis avec ces revenus se retrouvent à l'abri des dettes fiscales nées dans le chef de l'autre conjoint après la séparation de fait. Le régime des dettes nées avant la séparation de fait n'est en rien modifié.

A toute modification du régime actuel, il est objecté qu'il ne pourrait pas «être question de proposer

In de praktijk worden vrouwen vaker dan mannen verzocht de belastingen van hun echtgenoot te betalen. De toestand wordt dramatisch als de vrouw de gemeenschappelijke kinderen moet grootbrengen, zonder dat zij de uitkeringen tot onderhoud die zijn verschuldigd door de in gebreke blijvende vader geregeld ontvangt, en daarnaast ook nog moet opdraaien voor zijn belastingen. Van dergelijke toestanden zijn niet alleen de echtgenote, maar ook de kinderen het slachtoffer.

Aan die situaties werden onlangs bepaalde verbeteringen aangebracht. Het zijn echter maar partiële bijstellingen, die principieel weliswaar zeer belangrijk zijn, maar in de praktijk veelal niets uithalen.

Onlangs heeft het Arbitragehof immers het recht erkend om bezwaar in te dienen tegen gevorderde belastingen die zijn ingekohierd op naam van de in gebreke blijvende echtgenoot. Maar hoe een ter zake doend bezwaar indienen als men niet beschikt over het gehele dossier en over de boekhouding van de activiteit van de in gebreke blijvende echtgenoot? Quid wanneer, zoals dat meestal gebeurt, de in gebreke blijvende echtgenoot de boekhoudkundige en fiscale verplichtingen niet volledig is nagekomen? Wat kan iemand die over geen enkel precies gegeven beschikt inbrengen tegen een ambtshalve opgelegde belastingaanslag?

De echtgenoot die de belastingschuld moet betalen, mag dan al het recht hebben om daartegen bezwaar in te dienen, als het erop aankomt de aanslag en de eventueel gevorderde belastingverhogingen te verifiëren en in voorkomend geval te betwisten, kan hij onmogelijk het juiste bedrag van de inkomsten bewijzen.

De enige manier om die zeer zorgwekkende situaties ongedaan te maken bestaat erin aan de feitelijke scheiding dezelfde gevolgen te verbinden wat de invordering van de belasting en de vestiging van de belasting betreft. Concreet strekt de voorgestelde maatregel ertoe dat de echtgenoten die niet gehuwd zijn onder een stelsel van scheiding van goederen, vanaf het tijdstip van de feitelijke scheiding toch de bepalingen van dat huwelijksvermogensstelsel zouden genieten. Die wijziging heeft als belangrijkste consequentie dat de eigen goederen van een echtgenoot, de inkomsten die deze na de scheiding ontvangen heeft, alsmede de goederen die met die inkomsten werden verworven, niet zullen mogen dienen ter delging van de schulden die de andere echtgenoot na de feitelijke scheiding heeft doen ontstaan. De regeling in verband met de vóór de feitelijke scheiding ontstane schulden blijft onverkort van kracht.

Tegen iedere wijziging van de huidige regeling wordt het argument ingebracht dat «er geen sprake

des mesures fiscales qui auraient pour conséquence que le fisc aurait moins de droits que n'importe quel créancier privé «(réponse du ministre des Finances à la question n° 538 de M. Herman De Croo, *Questions et Réponses*, Chambre, 1996-1997, n°54, p. 7255). Ce point de vue n'est pas correct, essentiellement pour deux raisons.

1° En fait, n'importe quel créancier privé n'a pas la possibilité de poursuivre les deux conjoints. Après la séparation, la plupart des dettes ne sont plus des dettes communes. Il n'y a plus de nouvelles dettes contractées dans l'intérêt du ménage, celui-ci ayant disparu. Les dettes contractées après la séparation le sont généralement dans l'intérêt exclusif du conjoint qui les a contractées. Les dettes engagées dans l'intérêt des enfants subsistent, mais elles sont rares car les frais d'éducation sont généralement payés au comptant. La principale dette commune qui peut subsister est en fait la dette d'impôt.

2° D'autre part, le fisc n'est pas un créancier comme un autre. Il dispose de moyens exorbitants par rapport au droit commun, qu'aucun autre créancier ne peut utiliser : il reste informé des sources de revenus du contribuable; il peut pénétrer dans son entreprise et contrôler sa comptabilité à tout moment; il a le droit d'exiger des tiers de fournir tous renseignements tant pour la taxation que pour le recouvrement de l'impôt; il est informé au préalable de toute cession de fonds de commerce; il est informé de toute cession d'immeuble ou constitution d'hypothèque et il a le droit de prendre des inscriptions hypothécaires dès que la dette d'impôt est exigible.

Techniquement, le fisc est le créancier qui est le mieux placé pour obliger le contribuable à respecter ses obligations.

On pourrait également objecter que la modification législative proposée faciliterait la fraude, permettant d'échapper à une dette fiscale en simulant une séparation de fait. Pour les raisons qui suivent, ce point de vue ne nous semble pas pertinent.

1° La mesure proposée a les mêmes effets qu'un régime matrimonial de séparation de biens, que tout ménage peut facilement adopter sans aucune fraude.

2° Les personnes qui ont l'intention de frauder s'informent généralement sur la meilleure manière de réduire les risques d'être découvertes. Dans le cas présent, elles seront informées de la possibilité de

van kan zijn om fiscaalrechtelijke maatregelen voor te stellen die tot gevolg zouden hebben dat de fiscus als schuldeiser over minder rechten zou beschikken dan welke gemeenrechtelijke schuldeiser ook» (antwoord van de minister van Financiën op vraag nr. 538 van de heer Herman De Croo, *Vragen en Antwoorden*, Kamer, 1996-1997, nr. 54 blz. 7257). Dat standpunt is niet correct, hoofdzakelijk om twee redenen.

1° In feite heeft niet iedere gemeenrechtelijke schuldeiser de mogelijkheid de beide echtgenoten te vervolgen. Na de scheiding zijn de meeste schulden niet langer gemeenschappelijk. Aangezien er geen gezin meer is, worden ook geen schulden meer aangegaan in het belang van dat gezin. Als dat toch het geval is, gebeurt dat meestal uitsluitend in het belang van de echtgenoot die ze heeft aangegaan. De in het belang van de kinderen gemaakte schulden blijven bestaan, maar ze zijn zeldzaam want de kosten voor de opvoeding worden doorgaans contant betaald. De belastingschuld is in feite de belangrijkste gemeenschappelijke schuld die kan overblijven.

2° Bovendien is de fiscus geen schuldeiser zoals een andere want hij beschikt gemeenrechtelijk over aanzienlijke mogelijkheden die geen enkele andere schuldeiser kan aanwenden : hij blijft ingelicht over de inkomstenbronnen van de belastingplichtige, hij heeft vrije toegang tot diens onderneming en kan er te allen tijde zijn boekhouding controleren; voorts heeft hij het recht om van de derden te eisen dat zij hem alle mogelijke inlichtingen verstrekken, zowel voor de aanslag van de belasting als voor de invordering ervan; hij wordt bij voorbaat ingelicht over iedere overdracht van de handelszaak; hij wordt in kennis gesteld van elke overdracht van onroerend goed of vestiging van een hypotheek en hij heeft het recht hypothecaire inschrijvingen te nemen zodra de belastingschuld invorderbaar is.

Technisch gesproken is de fiscus de schuldeiser die het best geplaatst is om de belastingplichtige te dwingen zijn verplichtingen na te komen.

Ter zake zou ook kunnen worden opgeworpen dat de voorgestelde wetswijziging fraude in de hand werkt : een feitelijke scheiding veinzen zou het mogelijk maken aan een belastingschuld onderuit te komen. Om de hierna volgende redenen lijkt dat standpunt ons niet relevant.

1° De voorgestelde maatregel heeft dezelfde gevolgen als een huwelijksvermogensstelsel met scheiding van goederen. Ieder gezin kan daar gemakkelijk voor opteren, zonder dat zulks bedrieglijk is.

2° Wie bedrog wil plegen, informeert zich meestal over de beste manier om om niet te worden gesnapt. In onderhavig geval zal hij worden ingelicht over de mogelijkheid om zijn huwelijksvermogensstelsel

modifier leur régime matrimonial en toute légalité. La mesure proposée n'est pas utile pour les fraudeurs. Pour un coût relativement réduit, elles bénéficieront d'une protection plus complète et plus sûre que celle qu'offre la mesure proposée.

3° Le préjudice causé au conjoint et aux enfants vivant avec lui est sans proportion avec l'intérêt que la collectivité a au maintien du régime actuel. Les personnes les mieux informées ont généralement adopté un régime matrimonial de séparation de biens. Ce sont les personnes les moins bien informées, ce qui va souvent de pair avec une moins bonne situation financière, qui subissent ces catastrophes.

4° Si le receveur soupçonne une simulation, il dispose de moyens qui, s'ils sont mis en oeuvre, permettent de mettre la réalité en évidence.

Le préjudice causé aux conjoints et aux enfants vivant avec lui est sans proportion avec l'intérêt de la collectivité au maintien du régime actuel. La modification proposée va dans le sens d'une humanisation des rapports entre l'administration fiscale et la société.

L'article 2 de la présente proposition complète l'article 394 du Code des impôts sur les revenus 1992 en y insérant un § 1er *bis*, de manière à ce qu'à partir de la séparation de fait, les conjoints qui ne sont pas mariés sous un régime de séparation de biens bénéficient cependant des effets de ce régime matrimonial pour les revenus perçus après la séparation, de même que pour les biens acquis avec ces revenus.

Le régime des dettes nées avant la séparation de fait n'est en rien modifié.

volkomen wettelijk te wijzigen. De voorgestelde maatregel is dus niet interessant voor belastingontduikers. Voor betrekkelijk weinig geld geniet men immers een ruimere en betere bescherming dan die welke door de voorgestelde maatregel wordt geboden.

3° De schade ten nadele van de echtgenoot en de met hem samenlevende kinderen staat buiten alle verhouding tot het belang dat de maatschappij kan hebben bij de handhaving van de huidige regeling. De best geïnformeerde personen kiezen doorgaans voor een huwelijksvermogensstelsel met scheiding van goederen. Tegenspoed treft degenen die het slechtst geïnformeerd zijn, die vaak ook met een weinig rooskleurige financiële toestand hebben af te rekenen.

4° Als de ontvanger vermoedt dat er simulatie in het spel is, beschikt hij over middelen die (als ze ten uitvoer worden gelegd) hem in staat stellen de waarheid aan het licht te brengen.

De aan de echtgenoot en de met hem samenlevende kinderen berokkende schade staat buiten alle verhouding tot het belang dat de maatschappij kan hebben bij de handhaving van de huidige regeling. De voorgestelde wijziging streeft naar menselijker verhoudingen tussen de administratie der belastingen en de samenleving.

Artikel 2 van dit voorstel is een aanvulling van artikel 394 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992; er wordt een § 1*bis* ingevoegd, op grond waarvan echtgenoten die niet zijn gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, zodra ze feitelijk gescheiden leven, toch de bepalingen van dat huwelijksvermogensstelsel kunnen genieten voor de na de scheiding verkregen inkomsten en de met die inkomsten verworven goederen.

De regeling inzake de schulden die vóór de feitelijke scheiding werden aangegaan blijft onverminderd van kracht.

H. BROUNS

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 394 du Code des impôts sur le revenu 1992, il est inséré un § 1er *bis*, rédigé comme suit:

«§ 1er *bis*. En cas de séparation de fait, les revenus perçus par un des conjoints après la séparation de fait, de même que les biens acquis au moyen de ces revenus sont considérés, pour l'application du § 1er, comme des revenus et des biens propres de ce conjoint.

Les revenus générés par le patrimoine commun en vertu du régime matrimonial applicable sont considérés comme des revenus propres des deux conjoints, à raison de la moitié pour chacun.»

28 mai 1997

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 394 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 wordt een § 1*bis* ingevoegd, luidende:

«§ 1*bis*. In geval van feitelijke scheiding worden de door een van de echtgenoten na de feitelijke scheiding verkregen inkomsten, alsmede de met die inkomsten verworven goederen, voor de toepassing van § 1 als inkomsten en eigen goederen van die echtgenoot beschouwd.

De krachtens het toepasselijke huwelijksvermogensstelsel uit het gemeenschappelijk vermogen voortvloeiende inkomsten worden, naar rato van elk de helft, als eigen inkomsten van de twee echtgenoten beschouwd.».

28 mei 1997

H. BROUNS